

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ І ТУРИЗМУ

ВІСНИК

ЛЬВІВСЬКОГО ІНСТИТУТУ
ЕКОНОМІКИ І ТУРИЗМУ

Серія: «Економічні науки»

9/2014

Львів
2014

Міністерство освіти і науки України

Львівський інститут економіки і туризму

ББК 65

В 53

Вісник Львівського інституту економіки і туризму [Текст] : зб. наук. ст. / М-во освіти і науки України. Львів. інст-т економіки і туризму ; [редкол. : І. О. Бочан та ін.]. — Львів : ЛІЕТ, 2014. — № 9. — 364 с : іл., табл. — 300 пр. — ISBN .

Bulletin of Lviv Institute of Economics and Tourism [Text] : collection of scientific works / Ministry of Education and Science of Ukraine, Lviv Institute of Economics and Tourism ; [editor-in-chief Bochan I. O.]. — Lviv : LIET, 2014. — # 9. — 364 p.

Висвітлюються актуальні питання теоретичних і прикладних аспектів економіки, розвитку туристичної індустрії в Україні і, зокрема, в Західному регіоні; аналізуються підходи до створення туристичного продукту й організації спеціальних видів туризму. Особлива увага звертається на вивчення краєзнавства, екологічного супроводу туристичної діяльності та підготовки фахівців для даної галузі.

Для фахівців туристичної галузі, науково-педагогічних працівників, аспірантів і студентів навчальних закладів туристичного профілю.

Topical issues of theoretical and practical aspects of economics of the tourist industry development in Ukraine and particularly in Western region are reflected; approaches to design of tourist product and organizing special kinds of tourism are analyzed. Special attention is given to local studies issues, ecological accompaniment of tourist activity and training specialists for the given branch.

For specialists of tourist sphere, scientific and pedagogical workers, post-graduates and students of tourist educational institutions.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

1. Бочан І. О., д. е. н., професор — головний редактор;
2. Паньків Н. Є., к. б. н. — заступник головного редактора;
3. Берест Р. Я., д. і. н., доцент;
4. Білонога Ю. Л., д. т. н., в. о. професора;
5. Бомба М. Я., д. с.-г. н., професор;
6. Буряк П. Ю., д. е. н., професор;
7. Васильчак С. В., д. е. н., професор;
8. Доманцевич Н. І., д. т. н., в. о. професора;
9. Жук Ю. Т., д. т. н., професор;
10. Задорожний І. М., к. т. н., професор;
11. Лацик І. П., к. е. н., доцент;
12. Лихолат Є. О., к. е. н., доцент;
13. Майкова С. В., к. т. н., доцент;
14. Майовець С. Й., д. е. н., в. о. професора;
15. Майор О. В., к. е. н., доцент;
16. Михасюк І. Р., д. е. н., професор;
17. Параняк Р. П., д. с.-г. н., професор;
18. Реверчук С. К., д. е. н., професор;
19. Сокіл В. В., д. філол. н., професор;
20. Тринько Р. І., д. е. н., професор, академік УААН;
21. Стоколос-Ворончук О. О., к. філол. н., доцент — відповідальний секретар

Рекомендовано до друку
вченою радою Львівського інституту
економіки і туризму (протокол № 3 від 30.04.2014)

ISBN 978-966-2400-39-7

© Львівський інститут
економіки і туризму, 2014
© Автори статей, 2014

ЗМІСТ

Розділ 1. ЕКОНОМІКА І ПІДПРИЄМНИЦТВО В УКРАЇНІ

<i>Савіцька О. П., Савіцька Н. В. Сучасний стан та пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні</i>	11
<i>Кравець А. В., Чех Х. Б. Особливості розвитку туристичного бізнесу в Україні</i>	20
<i>Гнаткович О. Д. Управління туристичними потоками в Україні як чинник ефективного розвитку національної економіки</i>	25
<i>Сафарян І. А. Формування ефективних механізмів державної підтримки міжнародного партнерства в Україні</i>	35
<i>Руліцька К. М. Стратегія розвитку аграрного сектора економіки як складова форсайту</i>	42
<i>Кудла Н. Є. Оцінка якості надання агротуристичних послуг — спроба визначення задоволеності споживача</i>	49
<i>Шпенник Т. К. Бізнес-план, як складова успішного розвитку та планування діяльності закладів сільського (зеленого) туризму</i>	59
<i>Мишко О. В. Аспекти управління якістю в готельному бізнесі</i>	65
<i>Майструк І. М. Дослідження інноваційних підприємств ресторанного господарства Львівської області концептуального (тематичного) напрямку</i>	70
<i>Заяць Н. О. Формування інформаційного поля підприємств як базова основа реалізації бізнес-процесів</i>	74
<i>Городня Т. А. Використання орендованих приміщень для обладнання розважального характеру</i>	78

Розділ 2. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ТУРИЗМОЛОГІ

<i>Кучинська І. В., Рібун М. В. Місце Львівщини на ринку туристичних послуг України</i>	84
<i>Ковальчук О. І., Передало Х. С. Львівщина як міжнародний туристичний центр України</i>	94
<i>Дідович І. І., Подвірна Х. Є. Аналіз та систематизація інтеграційних процесів у сфері міжнародного туристичного бізнесу</i>	100
<i>Пандяк І. Г. Ризикові форми співпраці туроператорів з готелями</i>	105

Розділ 3. СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ТА УПРАВЛІНСЬКІ ОСНОВИ ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

<i>Бочан І. О., Цимбала О. С. Особливості розбудови туристичної інфраструктури у Карпатському регіоні</i>	109
---	-----

<i>Бігус М. М., Свелеба Н. А.</i> Роль партнерства у забезпеченні конкурентоспроможної діяльності суб'єктів туристичного бізнесу	117
<i>Кушнірчук-Ставнича О. М.</i> Оптимізація інвестиційної діяльності в сучасному туристичному бізнесі	127
<i>Оливко О. А.</i> Організація управління якістю комплексного туристичного обслуговування	134
<i>Караван Ю. В.</i> Перспективи інформаційно-комунікаційного забезпечення реалізації економічних реформ в Україні	138
<i>Гальків Л. І.</i> Практика статистичного моніторингу та доміанти сукупних витрат домогосподарств на послуги ресторанів і готелів	142
<i>Годя І. М.</i> Проблеми управління якістю екскурсійного обслуговування	149

Розділ 4. ТОВАРОЗНАВСТВО І ТОРГІВЛЯ: ТЕНДЕНЦІЇ, ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМКИ

<i>Павлишин М. Л., Ковалик Я. І., Бурак Є. І.</i> Актуалізація питань експертного забезпечення у митній та податковій сферах	155
<i>Сеник Л. Я., Павлишин М. Л., Захарчин Р. М.</i> Проблеми вітчизняного виробництва рослинних жирів	161
<i>Луців Н. В.</i> Проблеми нормативно-правового регулювання харчової безпеки рослинних олій в Україні	168
<i>Сливка Н. Б., Михайлицька О. Р.</i> Креативні підходи до розробки технології молочних коктейлів	178

Розділ 5. ХАРЧОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА РЕСТОРАННИЙ СЕРВІС

<i>Івашків Л. Я., Бомба М. Я.</i> Використання компетентнісного підходу до структурування освітньої програми підготовки фахівців за напрямом «Харчові технології та інженерія»	183
<i>Сусол Н. Я., Джурик Н. Р.</i> Концептуальна модель системи організації харчування подорожуючих в сільському туризмі	191
<i>Майкова С. В.</i> Розробка технології удосконалення ресторанної продукції оздоровчими компонентами	197
<i>Солод М. І.</i> Захист харчових продуктів від пластифікаторів у ресторанному господарстві	203
<i>Білонога Ю. Л., Максисько О. Р., Турчин І. М.</i> Шляхи оптимізації параметрів перемішування у сучасних варильних котлах	208

Розділ 6. КРАЄЗНАВСТВО, КУЛЬТУРА І ТУРИЗМ

<i>Цимбала О. С., Стахів О.</i> Княжий Звенигород: культурно-історична спадщина	213
---	-----

<i>Гузик Г., Стишельчик В.</i> Туристичний продукт Львова в поглядах жителів Жешува	221
<i>Безручко Л. С.</i> Історико-культурні пам'ятки Пустомитівщини: сучасний стан та перспективи використання у туризмі	231
<i>Юнко М. М.</i> Храми Самбірщини як об'єкти релігійного туризму	236
<i>Берест Р. Я.</i> Туристична привабливість історичних пам'яток Унівської Святоуспенської Лаври	244
<i>Козак Г. Ю.</i> Історична спадщина німецьких колоній Дрогобиччини в контексті туристичної привабливості	252
<i>Франків І. Я.</i> Основні напрями української еміграції з Галичини наприкінці ХІХ — на початку ХХ ст.	261

Розділ 7. РЕКРЕАЦІЙНИЙ ТУРИЗМ І РЕАБІЛІТАЦІЯ

<i>Мельниченко С. В.</i> Інформаційні технології в санаторно-курортній сфері	270
<i>Бомба М. Я.</i> Водні ресурси Жовківщини: стан та перспективи використання	276
<i>Клапчук М. В., Пунь М. Б.</i> Перспективи розвитку культурно-пізнавального та екотуризму в с. Крехів Жовківського району	284

Розділ 8. ІНФРАСТРУКТУРА ТУРИНДУСТРІЇ ТА ПИТАННЯ ЕКОЛОГІЇ

<i>Самодай В. П., Ємельяненко К. І.</i> Актуальні аспекти розвитку екологічного туризму	291
<i>Караван Ю. В., Саницька А. О., Ташак М. С.</i> Екологічна підготовка менеджерів туризму	296
<i>Самодай В. П., Темченко Ю. В.</i> Актуалізація екскурсійної діяльності в туристичній сфері	300
<i>Цимбалюк В. М.</i> Порівняльна екологічна оцінка атмосфери сільської місцевості туристсько-рекреаційного регіону гірських Карпат та Розтоцько-Опільського регіону	305
<i>Паньків Н. Є.</i> Диференційована мінливість морфометричних параметрів особин підківки чубатої (<i>Hippocrepis Comosa</i> L. (Fabaceae)) за різних умов на Заході України	309

Розділ 9. АУДИТОРІЯ

<i>Пукаляк О. І.</i> Використання інформаційних технологій у викладанні іноземної мови професійного спрямування	315
<i>Перунчак Т. І.</i> Міжнародні комунікативні аспекти викладання іноземних мов професійного спрямування як однієї із основних складових підготовки фахівців економічно-туристичної сфери	320

<i>Хмілярчук Н. С.</i> Гуманітарна підготовка майбутніх фахівців сфери туризму засобами країнознавства	329
<i>Гуляк О. Б.</i> Групова робота як метод інтерактивного навчання	335
<i>Лихолат Є. О., Витівська О. Я., Демчишин І. А.</i> Проблеми працевлаштування молоді в Україні	340
<i>Швець Г. В.</i> Використання творів художньої літератури при викладанні іноземної мови за професійним спрямуванням студентам нефілологічних спеціальностей	343
<i>Лацик І. П.</i> Соціально-економічна програма ОУН-УПА	350

Розділ 10. ПОДІЇ. ІНФОРМАЦІЯ. РЕЦЕНЗІЇ

<i>Берест Р. Я.</i> Львівський інститут економіки і туризму: штрихи історії та розвитку навчального закладу	354
<i>Паньків Н. Є.</i> Міжнародна науково-практична конференція «Стратегія розвитку туризму у XXI столітті у контексті вирішення глобальних проблем сучасності»	360

Розділ 6.

КРАЄЗНАВСТВО, КУЛЬТУРА І ТУРИЗМ

УДК 930.2 (477.83/.86)

Цимбала О. С., Стахів О.

КНЯЖИЙ ЗВЕНИГОРОД: КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНА СПАДЩИНА

У статті проаналізовано історію та сучасний стан розвитку княжого Звенигорода, охарактеризовано основні об'єкти культурно-історичної спадщини. Окреслено шляхи туристичного освоєння Звенигорода.

Ключові слова: Звенигород, культурно-історична спадщина, археологічні розкопки, музей.

«Нема на світі нічого вічного, а найбільш скороминаючими є велич і слава людей, народів, міст та держав. Такі і тим подібні думки напливають до голови кожному, що нині опинившись в Звенигороді, одному з багатьох сіл Бобреччини, усвідомить собі, що стоїть на шматку історичної землі, повному ще недобутих і нерозгаданих скарбів давнього минулого, окутаному легендами та світлими історичними споминами» [6, с. 23].

Саме так, ще в 20-их роках ХХ ст. галицький краєзнавець Микола Голубець розмірковував над історичною долею Звенигорода, який зазнав і героїчної слави, і великого забуття. Отож, Звенигород — село, розташоване у Пустомитівському районі, за 20 км від Львова. Сьогодні воно невеличке. Загальна чисельність населення складає приблизно 1150 осіб. Звенигород зберігає за собою статус адміністративного центру: тут знаходиться Звенигородська сільська рада, у підпорядкування якої входять довколишні села — Відники, Гринів, Коцурів, Шоломинь.

У міжвоєнний період було опубліковано невеликі наукові розвідки про Звенигород, серед інших варто виділити археологічне дослідження Я. Пастернака [15] та історико-краєзнавчу публікацію М. Голубця [6]. Наукове зацікавлення Звенигородом тісно пов'язане з проведенням тут археологічних розкопок, що розпочались з 50-их років ХХ ст. і з певними перервами тривають до нашого часу. Перша наукова археологічна експедиція у Звенигороді була проведена в 1953–1955 рр. працівниками Львівського історичного музею за ініціативою археолога Ігоря Свешнікова [3]. Загалом, серед українських науковців, що зробили значний внесок у дослідження Звенигорода, варто назвати І. Свешнікова [18], О. Ратич, В. Гупало [8], В. Грабовецького [7], В. Лабу [12] тощо. Однак сучасні дослідження щодо популяризації культурно-історичної спадщини Звенигорода, розвитку його туристично-рекреаційних ресурсів практично відсутні.

Саме тому метою статті є спроба виділити основні об'єкти культурно-історичної спадщини, збережені у колишньому княжому місті, та окреслити можливості їх туристичного освоєння.

Звенигород Галицький — стародавнє руське місто в Галицькій землі. Знахідки, виявлені під час археологічних розкопок, дозволяють припускати, що на місці сучасного Звенигорода ще 15 тис. років тому. Виявлено низку стоянок і поселень пізнішого періоду існувала стоянка мисливців. Очевидно, це дало поштовх до розвитку тут повноцінного укріпленого міста, яке формувалось поступово наприкінці I тис. н. е. і відіграло значну

роль у політичному та економічному житті Південно-Західної Русі XI — першої чверті XIII ст. Відомо, що в XI ст. Звенигород належав до багатих давньоруських міст, за володіння яким розпочалася війна між сусідніми князями. Епізод цієї боротьби привернув до себе увагу всієї Давньої Русі і рукою монаха Києво-Печерського монастиря був занесений у давньоруський літопис. Відтак, перша літописна згадка про Звенигород відома з «Повісті временних літ»: у Лавреніївському списку — з 1086 р., в Іпатіївському — з 1087 р. Причиною появи Звенигорода на сторінках літопису стало повідомлення про вбивство володимирського князя Ярополка під воротами фортеці [18, с. 7–8].

Галицьким Звенигород названий був за розташування в Галичині, на відміну від Звенигорода Київського. Саме ж слово Звенигород, найімовірніше, утворилося семантичним способом: від давньоруського «звени город» — це укріплене місце, град, де дзвонили у дзвони під час наближення ворога. Не випадково, на гербі і прапорі сучасного Звенигорода зображені дзвони, які і дали назву місту. Варто сказати, що на наших землях часто зустрічаються назви населених пунктів, що вказують на різні засоби оборони від ворогів і мають зв'язок з городищами — найдавнішою слов'янською формою укріплень, які застосовувалися ще в доісторичних часах, а потім і в княжий період. До цих сіл належать Городиславовичі, Підгородище і Звенигород. Слово «город» означало укріплення, замок, обнесений ровом та валом з дерев'яною огорожею — частоколом. Згідно іншої версії, назва Звенигорода говорить сама за себе — «звени(ть) град». Народний переказ пояснює це таким чином: життя у місті розвивалося дуже бурхливо, а слава його лунала навіть в далеких краях [7, с. 25].

Хронологія важливих подій з історії Звенигорода загубилася у глибині тисячоліть, адже ще в дописемний період тут оселилися люди, про що свідчать результати археологічних розкопок. Так, встановлено, що місце теперішнього Звенигорода було заселене на початку бронзової доби, тобто чотири тисячі років тому. Під час археологічних розкопок тут виявлено могильники землеробсько-скотарських племен бронзової доби II тис. до н. е, поселення ранньозалізної доби початку I тис. до н. е., численні пам'ятки перших століть н. е. В VI–V ст. до н. е. на Звенигородщині з'явилися кочові скотарські племена скіфів. Доказом їх перебування у цих місцях є знайдені листовидне бронзове вістря на спис, характерна для них тригранна бронзова стріла та ін. На території Звенигорода виявлені пам'ятки перших століть до н. е. Цікавими знахідками є римські монети імператорів Траяна, Антоніна (I–II ст. н. е.). Вони, безсумнівно, свідчать про зв'язки тодішнього Звенигорода з Римською імперією. У VII–VIII ст. долину р. Білки заселяли бужани. Ці племена займалися землеробством, мисливством, торгівлею [18, с. 5].

XI–XIII ст. — це період найбільшого розквіту і піднесення Звенигорода, який входив до складу Київської Русі. Місто розвивалось поступово: тут вдосконалювались ремесла, осідали купці, сюди надходила данина з навколишніх поселень. Родючі землі, природні багатства, зокрема велика кількість болотної руди, добре захищене річкою Білкою місце, розташоване на перехресті шляхів, що вели від Володимира-Волинського до Галича і землі Угорської, від Києва до Перемишля й землі Лядської, — усе це сприяло швидкому розвитку ремесл і торгівлі. Відомо, що в XI ст. Звенигород належав до багатих давньоруських міст, за володіння якими розпочинається боротьба між сусідніми князями, що і стає причиною появи міста на сторінках літопису наприкінці XI ст.

У XII ст. окремими територіями галицької землі володіли правнуки могутнього київського князя Ярослава Мудрого — князі Ростиславичі: Рюрик, Володар і Василько. Рюрик князував у Перемишлі, Василько — у Тербовлі, Володар — спочатку у Звенигороді, а після смерті Рюрика й у Перемишлі. Після смерті Володаря Звенигород у 1124 р. переходить у руки його сина Володимирка, батька відомого і славного галиць-

кого князя Ярослава Осмомисла. З того часу до 1144 р. Звенигород стає столицею князівства і набуває свого найблискучішого розквіту. У першій половині XII ст. давньоруські ремісники почали виготовляти продукцію для збуту на ринках у Звенигороді. Цьому сприяла діяльність Володимирка, який, розширюючи кордони, приєднував сусідні землі, збільшував внутрішній ринок. Розвивались торговельні зв'язки, зростало політичне і економічне значення міста. Очевидно, за Володимирка з'явилися у Звенигороді й кам'яні монументальні споруди — храм і палац XII ст., рештки яких відкрито під час розкопок городища у 1965–1972 рр. До цього ж часу відноситься й побудова дерев'яної П'ятницької церкви на торговельному майдані, залишки якої досліджено у 1977–1978 рр. Місто було настільки підготовлене до оборони, що в 1125 р., коли брат князя Володимирка Ростислав хотів захопити його, йому це не вдалося зробити. Навіть тривала облога Звенигорода не дала результатів; з півночі, заходу і півдня місто оточене недоступними болотами, а зі сходу — міцними острогами, за якими стояло три тисячі воїнів [18, с. 9].

У 1126 р. брат Володимирка Ростислав помер. Його володіння (Перемишльське князівство) Володимирко приєднав до Звенигорода. У 1141 р. до нього було приєднане Терехівське князівство. Внаслідок об'єднання Володимирком розпорощених князівств у одне ціле зросли могутність і політичний авторитет Галицько-Волинської держави, міцніла і розвивалась її тогочасна столиця Звенигород. Однак у 1144 р., після фактичного об'єднання Галицької землі, Володимирко переніс столицю зі Звенигорода до Галича. Проте сильна і недоступна звенигородська фортеця і далі залишалася надійною опорою Володимирка. Того ж року київський князь Всеволод намагався здобути Звенигород, однак двічі зазнав поразки.

У 1152 р. у Галичі несподівано помер Володимирко, а вся його спадщина дісталась сину Ярославу, званому Осмомислом. До нього звертається автор «Слова о полку Ігоревім» зі словами: «...Галицький Осмомисл Ярославе! Високо сидиш ти на своїм золотокованім престолі, підперши гори угорські своїми залізними військами, заступивши королеві дорогу, зачинивши ворота на Дунаї, через хмари каміння кидаючи, суд по Дунай радячи. Грози твої по землям течуть, одчиняєш ти браму Києву, стріляєш із отчого столу золотого на султанів у далеких землях» [18, с. 12]. Ще кілька разів літописці згадували про Звенигород, оповідаючи про князювання Романа (1206–1208 рр.), Мстислава Удатного, який у 1221 р. віддав Звенигород в управління боярину Судиславу. Востаннє Звенигород згадується у літописі в 1235 р. у зв'язку з боротьбою Михайла Чернігівського і Данила Галицького за київський престол.

Через п'ять років орди хана Батия здобули усі міста, залишаючи на їх місці попіл. На початку 1241 р. ординці підійшли до Звенигорода. Літопис не згадує про захоплення Звенигорода Батием, але шар попелу на городищі і людські кістки свідчать про те, що його спіткала така ж доля, як інші давньоруські міста. Після цього зникають про Звенигород літописні звістки, а його місце і роль перебирає на себе княжий Львів. Занепад міста пояснюється не лише тим, що воно було розгромлене татарами. Звенигород втратив своє значення як політичний і торговельний центр, не маючи близьких ринків збуту, що поступово переходили до Львова. Навіть під час походу польського короля Казимира на Галичину у 1340 і 1349 рр. про Звенигород ніхто із літописців не згадував. Та все ж впродовж XIV–XV ст. землі колишнього Галицько-Волинського князівства, а у їх складі і Звенигород, було захоплено польськими феодалами.

У період національно-визвольної війни 1648–1654 рр. біля Звенигорода двічі проходили війська гетьмана Богдана Хмельницького. У 1676 р. село було зруйноване турецькими військами [7, с. 25]. Поступово, втративши значення великого міста,

Звенигород довго ще залишався типовим містечком Речі Посполитої без права міського самоуплавління. У XVIII ст. Звенигород разом з навколишніми селами входив до Бережанської волості, яку мав у приватній власності великий польський магнат, коронний гетьман Адам Сенявський. На той час вигляд села дуже змінився. Звенигород поділявся на дві частини — панську і селянську. Селяни жили за валами окремими господарствами, які в тогочасних актах називалися дворищами. Таких дворищ на карті 1766 р. вказано 26 [18, с. 27]. З 1772 р., внаслідок першого поділу Речі Посполитої, західноукраїнські землі ввійшли до складу Австрійської імперії. Про скасування панщини в австрійській час у селі нагадує пам'ятний хрест.

У 1918 р. в селі з числа місцевих мешканців була сформована сотня (понад 135 стрільців), що входила до складу 3-го куреня 24-го піхотного полку Українських Січових стрільців. Звенигородська сотня приймала участь у бойових діях під час українсько-польської війни 1918–1919 рр.

У 1987 р. Звенигород урочисто відсвяткував своє 900-річчя. До цієї дати тут був збудований соціально-культурний комплекс та проведено ряд робіт для благоустрою села. Зокрема, розбудовано міні-містечко, що включає цілий ансамбль будівель, де знаходяться школа, сілька рада, Будинок «Просвіти», магазини, бібліотека тощо. Тоді ж збудовано приміщення музею, що своїм зовнішнім виглядом нагадує фортецю [4, с. 3].

XXI ст. вже встигло внести кілька яскравих сторінок у хронограф Звенигорода. Так, 22 грудня 2004 р. та 26 серпня 2006 р. тут відбулися урочистості з нагоди дня родини Крушельницьких. Львівський музей Соломії Крушельницької переніс святкування зі Львова у с. Звенигород, в якому жив і похований дід Соломії Крушельницької — Григорій Савчинський [1; 2; 14; 17]. Під час святкування відбулася екскурсія у музей Звенигорода, відвідини могили Григорія Савчинського. На урочистостях було присутнє молодше покоління родини Крушельницьких.

Звенигородська земля — це насамперед справжній клондайк археологічних пам'яток, які залишаються чи не головною цінністю села. До основних археологічних знахідок Звенигорода відносять стоянку мисливців кам'яного віку, стародавнє городище з оборонними ровами та валами, фундаменти кам'яної церкви XIII ст., дороги XII ст., берестяні грамоти та багато інших археологічних пам'яток. Тривалі археологічні дослідження у літописному Звенигороді дали змогу дослідити на його території городище з рештками трьох церков і дев'яти могильників, а також сім цвинтарів в околицях міста. Рештки середньовічних укріплень розташовані на невеликому підвищенні посеред широкої заболоченої долини, яка оточена звідусіль пасмом пагорбів.

Сакральна спадщина села представлена двома діючими храмами. Дерев'яна церква св. Миколая, збудована на місці попередньої у 1891 р., знаходиться у північній частині села, біля дороги, на маленькій ділянці. У плані — тризрубна триверха будівля великих розмірів. Складається з квадратної в плані нави, до якої зі сходу прилягає гранчастої форми вівтар з прибудованими ризницями, а з заходу — прямокутний бабинець з прибудованим по осі маленьким присінком. Він, ризниці, а також двосхилий дашок над південним входом до нави розривають піддашся, яке оточує церкву і опирається на випусти вінців зрубів і приставні кронштейни. Стіни церкви шальовані вертикально дошками і лиштвами. Бабинець, наву і вівтар завершують три великі світлові восьмерики, вкриті банями, які вінчають ліхтарі з маківками. Дерев'яна дзвіниця відсутня. Звенигородська дерев'яна церква захоплює погляд масивними об'ємами [9; 19; 21].

До 1939 р. покровителем місцевої церкви св. Миколи був знаний землевласник Альфред граф Потоцький з Ланцута. Як зазначено на пам'ятній дошці біля входу до храму, її пароха о. Костянтин Роздольського, який служив місцевій громаді 28 років, у 1949 р. заарештували, вивезли до Чернігова, де і замордували енкаведисти у 1952 р.

З 2007 р. верхи церкви перекрили новою бляхою. Сьогодні церква знаходиться у користуванні громади УГКЦ.

У 1991 р. у зв'язку з міжконфесійними непорозуміннями православна громада села розпочала будівництво нового кам'яного храму. Впродовж двадцяти років наполегливої праці, було споруджено величну муровану церкву св. Миколая Чудотворця, яка стала спадкоємцем княжих православних храмів. Чин освячення нового іконостасу та храму здійснив 26 рудня 2010 р. Архієпископ Львівський УАПЦ Макарій (Малетич).

Серед пам'яток історії до сьогодні зберігся в Звенигороді символічний хрест, споруджений на честь скасування панщини у 1848 р. Посеред села також насипана курганна могила, посвячена пам'яті жертв сталінських репресій та Українських січових стрільців, які полягли за волю України.

На честь святкування 900-ліття Звенигорода у центрі села зведено величний монумент, що поєднує у собі арку та 4 скульптури — Літописця, Воїна, Землероба і Матір, як берегиню життя. Арка зі звонами символізує об'єднання трьох князівств — Перемиського, Терехівського та Звенигородського. Добрим знаком вважають місцеві мешканці гніздо бузька на арці, як ознаку відродження могутності Звенигорода.

Також у селі діє музей історії давньоруського міста Звенигорода. Експозиція розгорнулася у сучасному будинку, спеціально побудованому для музею у 1987 р. Експонати розміщені на двох поверхах. Перший поверх презентує відділ археології. Тут привертає увагу колекція крем'яних знарядь праці, давньоруське бойове спорядження, жіночі прикраси, вироби з кістки. Все це — результат тривалих археологічних досліджень та розкопок стародавнього Звенигородського городища. І, безперечно, заслуговують на особливу увагу відвідувачів макети давньоруських храмів та діарама літописного міста. На другому поверсі музею розміщені виставки та панорама сучасного Звенигорода. Гордістю музею є вітражі (автори — брати Янковські та Шушерепа Я. Ф.), де зображені герб князівства, в'їзна брама міста, князь Володимир та ін.

Древня звенигородська земля щедра не тільки на багату археологічну спадщину, але й на талановитих людей. Звенигород має своїх сподвижників, якими гордиться, адже свого часу вони зробили величезний внесок у розвиток культури, мистецтва, духовності цілого краю. Серед них варто виділити постаті Григорія Савчинського та Василя Собенка.

Григорій Савчинський — громадський діяч, греко-католицький священник, рідний дідусь славетної співачки Соломії Крушельницької по лінії матері. У 1884 р. Г. Савчинський відзначив 50-річчя парохіальної діяльності. Тоді до Звенигорода прибула численна родина, серед якої був і зять ювіляра — Амвросій Крушельницький з дружиною і 12-літньою донькою Соломією, що робила перші кроки на концертах у Тернополі. На прохання гостей Соломія співала для рідного дідуся Григорія романси Миколи Лисенка та народні пісні [17, с. 13].

Григорій Савчинський був не тільки духівником, але й порадником, адвокатом селян, борцем проти пияцтва, учителем релігії, закладав читальні, комітети допомоги сиротам та престарілим. У духовній семінарії, крім богословських наук, вивчав агрономію, садівництво, бджільництво, цивільне право. Відтак, займався садівництвом та огородинцтвом, виведенням нових сортів яблунь-саджанців, які розповсюджував серед селян [17, с. 10].

Савчинський відомий як культурний діяч і письменник, автор ліричних поезій, віршованих гуморесок, казок, притч і байок, прозових творів, збирач українського фольклору. Він брав участь у з'їзді українських учених у 1846 р. у Львові. Друкував свої твори в газетах «Зоря Галицька» та «Неділя», захоплювався музикою, народною

пісню. На сторінках «Зорі Галицької» вперше опублікував свої різножанрові твори: казку-легенду «Дід», байку «Гусак», притчу «Іван Наконечний» і повість «Геть, геть, геть!». Окремі його віршовані байки були вміщені в читанках для учнів гімназії, які видав Ом. Партицький (1871, 1886). З ним особисто дружили і звертались до нього за порадою відомі історики Дмитро Антонович, Ісидор Шараневич. Частими гостями Звенигородської парохії були письменник Іван Гуталевич, польські белетристи Зеленський і Корнель Уельський та інші.

Помер Г. Савчинський 16 лютого 1888 р. у Звенигороді, де й похований. На його могилі встановлений пам'ятник, який зберігся до наших днів. Високий та стрункий хрест на могилі, поглядаючи на широкі околиці, здається каже: «Тут спочиває чоловік правий і великий, пам'ять про котрого переходить із покоління в покоління».

Іншою визначною особистістю Звенигорода можна назвати Василя Антоновича Собенка (1918–2002 рр.). Вершиною творчості Собенка-художника є діорама «Оборона Звенигорода від татарської навали 1241 р.», яка присвячена 900-річчю від першої літописної згадки про місто Звенигород. Цей твір Собенко творив усе своє життя. Окрім діорам малював художник й іконостаси у Звенигороді, Коцурові, Сокільниках, Веренах. 3 липня 2012 р. у колишньому львівському помешканні Василя Собенка (вул. Вірменська, 8) розпочав роботу арт-салон «Мамина світлиця», де влаштована виставка його малярських творів.

Володіючи такою унікальною історико-культурною спадщиною, Звенигород має всі можливості для формування цікавої туристичної пропозиції. Інфраструктуру села загалом можна оцінити задовільно. У центрі села до святкування 900-річчя було зведено соціально-культурний комплекс. У селі працюють дитячий садок, школа, бібліотека, Народний дім, амбулаторія, відділення зв'язку, адміністративні служби, декілька магазинів, міні-пекарня та ряд інших невеликих приватних підприємств. Також функціонує «Музей древньоруського міста Звенигород». Селяни є прихожанами двох церков (греко-католицької та новозбудованої православної). Обидва храми посвячені на день св. Миколая Чудотворця. У задовільному стані дорога і транспортний зв'язок зі Львовом, є вуличне освітлення. Облаштовано дитячі майданчики, у доброму стані футбольне і волейбольне поля [4, с. 3].

Ще у 80-их роках минулого століття, виходячи із непересічного характеру археологічних матеріалів Звенигорода, Ігор Свешніков висунув і обґрунтував думку про створення Звенигородського музею-скансена, однак ці плани так і не вдалося втілити у життя [3].

Туристичне зацікавлення Звенигороду принесли два фестивалі, що відбулися тут у 2008 та 2009 роках. 13–14 вересня 2008 р. у Звенигороді відбувся фестиваль у форматі арт-парку «Галицькі фестини», що передбачав формування своєрідного інтерактивного музею просто неба. Наступного, 2009 р. (22–23 серпня), тут відбувся фестиваль «Захід», який пройшов у форматі Молодіжної музатракції з концертом і вечіркою за участі відомих українських виконавців.

Узагальнюючи, варто зазначити, що археологічна спадщина, героїчна історія княжого Звенигорода, збережені культурно-історичні об'єкти населеного пункту, пам'ять про визначних світочів культури, діючий музей та мальовнича місцевість, є доброю основою для формування тут цікавого туристичного продукту. Реальні можливості залучення туристів продемонстрували проведені тут у наш час два фестивалі, які нагадали про славне минуле стольного града і перспективні шляхи розвитку.

Література

1. Барна В. Савчинський Григорій Онуфрійович [Текст] // ТЕС. — Тернопіль: ВАТ ТВПК «Збруч», 2008. — Т. 3. — С. 218.

2. Бресва В. Пам'яті Григорія Савчинського: [до 190-річчя від дня народж. священика, письменника] [Текст] / В. Бресва // Свобода. — 1995. — 24 січ.
3. Булига О., Пономарьова Т. Археологічні матеріали Ігоря Свешнікова у фондах Рівненського обласного краєзнавчого музею (тези наукової конференції в селі Острів Радивилівського району Рівненської області (2005)) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://archive.is/2HoF#selection-155.0-171.26>
4. Василечко В. Звенигород. Через віки до днів теперішніх [Текст] // Голос народу. — 2013 р. — 8 червня. — № 23 (1411). — С. 3.
5. Влох М. Винники. Звенигород. Унів та довкільні села [Текст] : історично-мемуарний збірник. — Чикаго, 1970. — 527 с.
6. Голубець М. Белз–Буськ–Звенигород [Текст]. — Львів, 1927. — 32 с.
7. Грабовецький В. Звенигород [Текст]. — Львів. — 1959. — 67 с.
8. Гупало В. До питання про особливий тип гончарних мисок зі Звенигорода [Текст] // *Wczesne sredniowiecze w Karpatach polskich*. — Krosno, 2006. — S. 373–389.
9. Дерев'яні церкви Галичини. Звенигород. Церква св. Миколи [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://decerkva.org.ua/zvenyhorod.html>.
10. Закалик Б. Пустомитівщина [Текст] : історико-краєзнавчий нарис / Б. Закалика. — Пустомити, 2003. — 204 с.
11. Історія міст і сіл Української РСР. Львівська область [Текст] / редакційна колегія: Маланчук В. [та ін.]. — Київ : Головна редакція Української Радянської енциклопедії АН УРСР, 1968. — 979 с.
12. Лаба В. Літопис парафії Звенигород від давніх часів до 1939 року [Текст] / Василь Лаба. — Львів, 2011. — 52 с.
13. Літопис руський за Іпатським списком / Пер. з давньорус. Л. Махновця; Відп. ред. О. Мишанич. — К. : Дніпро, 1989. — 591 с. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://litopys.org.ua/litop/lit10.htm>.
14. Медведик П. Один із славетного роду: (до 190-річчя Г. Савчинського) [Текст] // Тернопіль. — 1995. — № 1. — С. 54.
15. Пастернак Я. Нові археологічні набутки Музею Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові за час від 1933–1936 [Текст] // ЗНТШ. — Львів, 1937. — Т. CLIV. — С. 247.
16. Пишк В. Укріплені міста, замки, оборонні двори та інкастельовані сакральні споруди Львівщини XIII–XVIII ст. [Текст]. — Львів, 2008. — 240 с.
17. Савчинський Г. Звенигород [Текст] : ліричні поезії, віршовані гуморески, казки, притчі і байки, прозові твори / Упоряд. П. Медведик. — Т., 1993. — 87 с.
18. Свешніков І. Звенигород [Текст] : Краєзнавчий нарис. — Львів : Каменярь, 1987. — 48 с.
19. Слободян В. Історія парафій УГКЦ Пустомитівщини [Текст] / В. Слободян, Б. Закалик. — Львів, 2009. — 110 с.
20. Тарнавський Л. О. Родовід Савчинських [Текст] / Л. Тарнавський, В. Тарнавський. — Львів : Априорі, 2011. — 272 с.
21. Ханас В. Нехай лунають мелодії літописного Звенигорода [Текст] // Тернопіль вечірній. — 1995. — 25 січ.
22. Царик З., Царик М. Дерев'яні церкви та дзвіниці Бібреччини. — Львів–Бібрка, 1996. — 126 с.

Цымбала О. С., Стахив О.

КНЯЖЕСКИЙ ЗВЕНИГОРОД: КУЛЬТУРНО-ИСТОРИЧЕСКОЕ НАСЛЕДИЕ

В статье проанализирована история и современное состояние княжеского Звенигорода, охарактеризованы основные объекты культурно-исторического наследия. Очерченно пути туристического освоения Звенигорода.

Ключевые слова: Звенигород, культурно-историческое наследие, археологические раскопки, музей.

Tsybala O., Stakhiv O.

**PRINCELY ZVENYGOROD:
CULTURAL AND HISTORICAL INHERITANCE**

History and modern development of princely Zvenygorod are analysed in the article, the basic objects of cultural and historical inheritance are described. Ways of the tourist mastering of Zvenygorod are outlined.

Key words: Zvenygorod, cultural and historical inheritance, archaeological excavations, museum.